

В. М. Захарчук,
асистент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

УДК 343.7

СУБ'ЄКТ САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Досліджуються ознаки суб'єкта самовільного зайняття земельної ділянки. Аналізуються норми чинного законодавства, що передбачають особливості кримінальної відповідальності службової особи за самовільне зайняття земельної ділянки сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: самовільне зайняття, земельна ділянка, службова особа, фізична особа-підприємець.

Землі сільськогосподарського призначення є незамінною основою виробництва зерна та іншої продукції харчування, а, зрештою, — продовольчої безпеки держави. Унікальна цінність цих земель зумовлена, зокрема, тим, що вони не вимагають вкладення праці та капіталу в їх створення, а потребують лише вкладень для забезпечення їх родючості. Про велику роль земель сільськогосподарського призначення для України свідчать і їх кількісні показники: із 60,3 млн. гектарів усіх земель країни майже 70 % (41,8 млн. га) складають саме ці землі. З них 33 млн. га складають орні землі [1, с. 3]. Однак досить часто землі сільськогосподарського призначення стають предметом злочинних посягань: вони протиправно використовуються юридичними та фізичними особами без будь-яких правостановлюючих документів, що, в свою чергу, призводить до несплати орендної плати, завдання збитків власникам та законним володільцям земельних ділянок, а також до зниження родючості земель, їх забруднення та псування.

Дослідженню суб'єкта складу злочину приділено увагу у працях П. П. Андрушка, В. І. Борисова, Л. П. Брич, В. М. Бурдіна, Н. О. Гуторової, П. С. Дагеля, А. Ф. Зелінського, В. О. Навроцького, А. В. Наумова, Р. Л. Максимовича, М. І. Мельника, А. А. Музики, В. Г. Павлова, О. Ф. Пасеки, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. В. Устименка, М. І. Хавронюка, Ф. В. Шиманського та інших учених. Однак на сьогодні недостатньо дослідженим та дискусійним є питання про можливість визнання юридичної особи суб'єктом складу злочину, а також поняття та ознаки спеціального суб'єкта складу злочину.

Метою статті є дослідження ознак суб'єкта самовільного зайняття земельної ділянки сільськогосподарського призначення та особливостей кваліфікації його дій.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Кримінального кодексу України (КК України) суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Із наведеного законодавчого визначення можна виділити такі ознаки суб'єкта злочину:

- 1) фізична особа (людина);
- 2) особа (людина), яка вчинила злочин у стані осудності;
- 3) особа (людина), яка до вчинення злочину досягла встановленого чинним

КК України віку кримінальної відповідальності.

© Захарчук В. М., 2013

В. К. Грищук виділяє ще одну ознаку, а саме — особа (людина), яка згідно з чинним законодавством не наділена іншою спеціальною ознакою, яка має кримінально-правове значення [2, с. 249]. Вказані ознаки є загальними і обов'язковими для суб'єкта будь-якого злочину (це ознаки так званого “загального” суб'єкта злочину). Однак суб'єкти деяких злочинів характеризуються ще й додатковими спеціальними ознаками, залежно від наявності чи відсутності яких суб'єкти поділяються на загальні та спеціальні. Оскільки в диспозиції ст. 1971 КК України законодавець ніяких додаткових ознак, які характеризували б суб'єкта цього злочину, не вказав, то під особою, яка вчинила самовільне зайняття земельної ділянки слід розуміти загального суб'єкта, який володіє всією сукупністю необхідних юридичних ознак і тому може бути суб'єктом цього злочину.

Перша ознака суб'єкта самовільного зайняття земельної ділянки полягає в його фізичній природі: ним може бути тільки фізична особа (людина). Водночас, на думку О. О. Михайлова, В. К. Грищука, О. Ф. Пасеки, Б. М. Грека, О. Ю. Антонової, С. Г. Келіної та інших науковців, юридична особа також могла б підлягати кримінальній відповідальності, перш за все, у разі вчинення нею злочинів проти власності, господарських злочинів, злочинів проти довкілля, злочинів проти основ національної безпеки, проти конституційних, виборчих і трудових прав, прав інтелектуальної власності, злочинів у сфері здоров'я населення, громадської безпеки, проти миру, безпеки та міжнародного правопорядку тощо [3, с. 5–6; 4, с. 278; 5, с. 22; 6, с. 360–361; 7, с. 59].

Видається цілком можливою і доцільною кримінальна відповідальність юридичних осіб і за самовільне зайняття земельної ділянки (у разі визнання їх суб'єктом злочину та встановлення відповідного процесуального порядку притягнення їх до кримінальної відповідальності), адже досить часто самовільне зайняття земельних ділянок сільськогосподарського призначення вчиняється саме юридичними особами, при цьому площі зайнятих ними земельних ділянок є значно більшими від тих, що можуть бути самовільно зайняті фізичними особами. Відповідно більшим є і розмір завданої шкоди. Такі дії є винними, оскільки фізичні особи, які здійснюють керівництво юридичною особою, розуміють фактичне значення своїх дій та усвідомлюють відсутність законних підстав для зайняття земельної ділянки, а також передбачають суспільно-небезпечні наслідки цих дій. Одним із видів покарання за такі дії передбачений штраф, розмір якого для юридичних осіб можна було б значно збільшити. Саме до юридичної особи можна було б заявляти цивільний позов про відшкодування завданої шкоди, що значно підвищило б ефективність її стягнення. Крім того, запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб за самовільне зайняття земельної ділянки слугувало б певним поштовхом для більш дієвої боротьби із цими злочинними діяннями і забезпечило б ефективнішу охорону земель (у першу чергу сільськогосподарського призначення) від злочинних посягань.

Наступною ознакою суб'єкта самовільного зайняття земельної ділянки є осудність. Осудною згідно з ч. 1 ст. 19 КК України визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. На думку В. Г. Павлова, осудність слугує підґрунтям для постановки питання вини, а в подальшому — відповідно питань про кримінальну відповідальність і покарання [8, с. 111]. Таким чином, тільки осудна особа може підлягати кримінальній відповідальності. В. М. Бурдін вказує, що для осудності характерним є те, що особа під час вчинення злочину могла здійснювати свідомо-вольовий контроль за своїми діяннями. Тобто тільки за наявності одночасно двох можливостей — усвідомлювати свої діяння та керувати ними — особу можна вважати осудною [9, с. 96]. Отож до кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки може бути притягнута лише осудна особа, яка усвідомлює значення своїх дій та здатна керувати ними, тоді як нездатність усвідомлювати характер своїх дій

і керувати ними означає невинність особи, у зв'язку з чим вона визнається неосудною і не може бути притягнута до кримінальної відповідальності.

Наступною ознакою суб'єкта самовільного зайняття земельної ділянки є його вік, з досягненням якого кримінальний закон пов'язує настання кримінальної відповідальності. Відповідно до ч. 1 ст. 21 КК України кримінальній відповідальності за злочин, що передбачений ст. 197¹, підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось шістнадцять років. Необхідно звернути увагу на те, що, як правило, самовільне зайняття земельних ділянок вчиняють особи, які вже тривалий час займаються сільськогосподарською діяльністю. Тому вчинення таких дій не є характерним для осіб віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, адже для їх вчинення особа повинна мати певний життєвий досвід, знання, мати певні навички виконання сільськогосподарських робіт, у тому числі навички роботи з сільськогосподарською технікою. Цим наділені далеко не всі повнолітні особи, і тому важко уявити особу у віці до шістнадцяти років, винну в самовільному зайнятті земельної ділянки, адже в такому віці особа в силу недостатнього розвитку інтелектуальної сфери психіки ще не здатна усвідомлювати всієї складності соціального, а точніше асоціального змісту таких дій. Тому встановлення законодавцем віку кримінальної відповідальності з шістнадцяти років за злочин, що передбачений ст. 197¹ КК України, є цілком обґрунтованим.

Окрім осіб, які мають загальні ознаки суб'єкта злочину, досить часто самовільне зайняття земельних ділянок сільськогосподарського призначення здійснюється спеціальними суб'єктами — службовими особами, якими можуть бути керівник (директор, голова, засновник, голова правління), заступник керівника, завідувачі дільниць, бригадири тракторних бригад, головні агрономи юридичних осіб різних організаційно-правових форм, які здійснюють сільськогосподарську діяльність. Як свідчить проведений аналіз судової практики, серед усіх осіб, засуджених за ч. 1 ст. 197¹ КК України, частка службових осіб, які вчинили самовільне зайняття земельної ділянки, становить близько 56 %. Такі особи, будучи наділеними відповідно до установчих документів юридичної особи організаційно-розпорядчими та/або адміністративно-господарськими функціями і зловживаючи своїм службовим становищем або перевищуючи свої службові повноваження, вчиняють самовільне зайняття земельної ділянки шляхом надання вказівок підпорядкованим працівникам на оранку, дискування, культивуацію земельної ділянки, посів, обробіток та збирання вирощених на самовільно зайнятій земельній ділянці сільськогосподарських культур, їх зберігання та продаж тощо, тобто вчиняють самовільне зайняття земельної ділянки з використанням можливостей юридичної особи.

За таких умов постає питання щодо кваліфікації дій службової особи, винної у самовільному зайнятті земельної ділянки. А для цього важливо встановити співвідношення між ч. 1 ст. 197¹ КК України, що передбачає відповідальність за такі дії, зі статтями, які передбачають відповідальність за злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (службовими злочинами), — насамперед тими, що передбачені ст.ст. 364, 364¹, 365, 365¹ КК України.

В. В. Устименко зазначає, що у випадках, коли зловживання владою чи службовим становищем одночасно підпадає під ознаки загальної та спеціальної норм, застосуванню підлягає лише спеціальна норма, оскільки вона більш повно та предметно визначає конкретний вид вчиненого зловживання та вид і розмір покарання за нього, що виключає необхідність кваліфікації дій винного за їх ідеальною сукупністю [10, с. 75]. Тобто за таких умов дії службової особи, яка вчинила самовільне зайняття земельної ділянки, потрібно кваліфікувати лише за ч. 1 ст. 197¹ КК України. Подібні випадки зустрічаються і в судовій практиці. Так, дії голови селянсько-фермерського господарства "Личівка" с. Личівка Волочиського району Хмельницької області були кваліфіковані за ч. 1 ст. 197¹ КК

України за те, що він упродовж 2009 року, зловживаючи своїм службовим становищем, діючи умисно, з корисливих мотивів, самовільно зайняв земельну ділянку площею 33,26 га, дав вказівку підпорядкованим працівникам на її обробіток та використовував її для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на потреби СФГ “Личівка”, чим завдав шкоду її власникові в сумі 34 615,87 грн. Судом, враховуючи, що ст. 197¹ КК України є спеціальною нормою щодо зловживання службовим становищем і повністю охоплює вчинене, було вказано, що кваліфікація дій винного за ч. 1 ст. 364 КК України є зайвою [11].

Водночас кардинально протилежну позицію підтримує М. І. Панов, який вказує, що у випадках, коли злочин, передбачений ст. 197¹ КК України, вчиняє службова особа шляхом використання службового становища, все вчинене охоплюється ст. 364 КК України [12, с. 172]. Проте є правильною позиція тих учених, які вказують, що у разі вчинення службовою особою самовільного зайняття земельної ділянки з використанням службового становища, все вчинене повинно кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 197¹ КК України, та відповідним службовим злочином [13, с. 229; 14, с. 230–231; 15, с. 275], адже у такому виразі відбувається посягання на два об’єкти: на суспільні відносини власності (користування) на земельну ділянку та суспільні відносини, які забезпечують порядок управління окремих підприємств, установ, організацій, що зумовлює необхідність кваліфікації вчиненого за сукупність службового та неслужбового злочинів. Це дає можливість найбільш повно оцінити суспільну небезпечність вчиненого та характер шкоди, спричиненої кожному окремому об’єктові посягання.

На підтвердження можна навести ще один приклад із судової практики. Керуючий відділенням “Березини” ТзОВ СП “Наша Україна”, будучи службовою особою, яка наділена організаційно-розпорядчими функціями, в період з серпня по грудень 2008 року дав вказівку працівникам ТзОВ СП “Наша Україна” проводити обробіток трьох земельних ділянок загальною площею 71,6773 га без належних документів на право користування ними, завдавши такими діями значної шкоди власнику земельних ділянок. У результаті він був визнаний винним у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 197¹ та ч. 1 ст. 364 КК України [16]. Сьогодні у судовій практиці саме така кваліфікація дій службової особи за самовільне зайняття земельної ділянки є найбільш поширеною.

Також досить часто земельні ділянки сільськогосподарського призначення самовільно займають фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю в сільськогосподарській сфері без створення юридичної особи. У зв’язку з цим, виникає питання про кваліфікацію дій таких осіб: кваліфікувати їх лише за відповідною частиною ст. 197¹ КК України чи додатково ще й за статтями, які передбачають відповідальність за службові злочини?

Відповідно до абз. 2 п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 р. № 15 “Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів” підприємець — фізична особа, який зареєстрований відповідно до закону і здійснює господарську діяльність, не може визнаватися таким, що виконує постійно, тимчасово або за спеціальним повноваженням обов’язки (організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські) службової особи [17]. Підтримує вказану позицію Верховного Суду України й управління юридичного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України, яке у листі “Щодо віднесення підприємців — фізичних осіб до категорії посадових (службових) осіб” від 15 квітня 2011 р. № 12/1–929 також вказує, що фізична особа-підприємець не є службовою особою [18]. У листі Державного комітету України по земельних ресурсах і Державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель від 1 вересня 2004 р. № 6–8–768/410 “Щодо віднесення громадян-підприємців до посадових осіб” вказано, що громадянин-підприємець не обіймає будь-якої посади в установах

чи організаціях, не виконує організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, а отже, і не може бути визнаний службовою особою. Тому при виявленні порушень земельного законодавства громадянином-підприємцем, який зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності без створення юридичної особи, слід виходити з того, що штрафні санкції до нього застосовуються як до громадянина, а не як до посадової особи [19]. Водночас у листі Міністерства юстиції України від 3 листопада 2006 р. № 22-48-548 "Щодо надання офіційних роз'яснень законодавства" зазначено, що підприємець може бути визнаний службовою (посадовою) особою у випадку, коли він на умовах трудового договору наймає працівників для сприяння йому у здійсненні підприємницької діяльності, оскільки за таких умов набуває організаційно-розпорядчих повноважень стосовно найманих працівників [20]. Однак усі наведені листи не є нормативно-правовими актами, мають лише роз'яснювальний (інформаційний) характер і не встановлюють правових норм. На законодавчому ж рівні питання щодо віднесення фізичних осіб-підприємців до службових осіб на сьогодні не вирішене.

Аналіз судової практики показує, що у разі вчинення самовільного зайняття земельної ділянки фізичною особою-підприємцем, яка використовує найману працю, трапляються випадки, коли вона визнається службовою особою та додатково притягується до кримінальної відповідальності за ст. 364 (365) КК України. Так, вироком Скадовського районного суду Херсонської області фізична особа-підприємець, яка під час здійснення підприємницької діяльності, використовуючи найману працю громадян, самовільно зайняла та використовувала земельну ділянку сільськогосподарського призначення загальною площею 43,15 га, була визнана винною у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 197¹ та ч. 1 ст. 364 КК України. У вирокі було вказано, що оскільки фізична особа-підприємець під час здійснення підприємницької діяльності використовувала найману працю громадян, вона є службовою особою, яка постійно здійснює організаційно-розпорядчі обов'язки [21].

Неоднозначно питання віднесення фізичних осіб-підприємців до службових осіб вирішується і в теорії кримінального права. На думку Т. І. Слущкої та В. О. Колодяжного, фізична особа-підприємець може визнаватися службовою особою в тих випадках, коли вона виконує організаційно-розпорядчі обов'язки, які притаманні роботодавцям, або адміністративно-господарські обов'язки при здійсненні функції управління чи розпорядження пайовими внесками у статутному фонді чи майном інших фізичних чи юридичних осіб [22, с. 55-56; 23, с. 75]. Однак, на думку О. О. Дудорова, П. П. Андрушка, А. А. Стрижевської та Р. Л. Максимовича, фізична особа-підприємець не є службовою у кримінально-правовому значенні цього поняття, оскільки хоч фактично і виконує організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, проте не займає посади на підприємствах, в установах, організаціях, як цього вимагає відповідна стаття кримінального закону [24, с. 139; 25, с. 33; 26, с. 230].

Вважаємо, що можливість визнання фізичної особи-підприємця службовою особою залежно від того, наймає така особа чи ні для здійснення підприємницької діяльності працівників, є досить умовною, адже застосування підприємцями праці найманих працівників за своєю суттю є цивільно-правовою угодою, а не виконанням організаційно-розпорядчих функцій. Також досить часто фізична особа-підприємець не оформляє трудові відносини з найманими працівниками, тому довести, що вона використовувала найману працю майже неможливо. Крім того, в ст. 364¹ та ст. 365¹ КК України передбачено відповідальність за зловживання повноваженнями або за перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права. Тобто притягнення до кримінальної відповідальності за цими статтями осіб, які не займають посади в юридичних особах, є неможливим. Притягувати ж до відповідальності фізичних осіб-підприємців за ст. 364 чи ст. 365 КК України

також неможливо, оскільки притягненню до відповідальності за цими статтями також підлягають лише службові особи юридичних осіб.

Отже, суб'єкт самовільного зайняття земельної ділянки сільськогосподарського призначення є загальним. Однак досить часто суб'єктом таких дій є службова особа юридичної особи, яка здійснює сільськогосподарську діяльність. Така службова особа, будучи наділена організаційно-розпорядчими та/або адміністративно-господарськими функціями, дає вказівки підпорядкованим працівникам щодо зайняття та фактичного використання земельної ділянки, не маючи на це жодних правових підстав. Тому такі дії необхідно додатково кваліфікувати за статтями, що передбачають відповідальність за службові злочини, при цьому необхідно чітко визначити форму власності юридичної особи, посаду в якій займає винна службова особа, коло її повноважень, адже від цього залежить правильна кваліфікація дій. Водночас у разі вчинення самовільного зайняття земельної ділянки фізичною особою-підприємцем, яка займається сільськогосподарською чи будь-якою іншою господарською діяльністю без створення юридичної особи, вона не може визнаватись службовою та додатково підлягати відповідальності за службові злочини.

Список використаних джерел

1. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України [Текст] : [навч.-навч. посіб.] / [за ред. Н. І. Титової]. — Львів : ПАЮ, 2005. — 368 с.
2. Гришук, В. К. Кримінальне право України: загальна частина [Текст] : [навч. посіб.] / В. К. Гришук. — К. : Ін Юре, 2006. — 568 с.
3. Михайлов О. О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / О. О. Михайлов ; Академія адвокатури України. — К., 2008. — 16 с.
4. Гришук, В. К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: de lege ferenda [Текст] / В. К. Гришук, О. Ф. Пасека // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. — 2012. — № 4. — С. 274–291.
5. Грек, Б. М. Кримінальна відповідальність юридичних осіб. Чи бути їй в Україні [Текст] / Б. М. Грек // Адвокат. — 2011. — № 12. — С. 19–22.
6. Антонова, Е. Ю. Концептуальные основы корпоративной (коллективной) уголовной ответственности [Текст] / Е. Ю. Антонова. — С.-Пб. : Юридический центр Пресс, 2011. — 421 с.
7. Келина, С. Г. Ответственность юридических лиц в проекте нового Уголовного кодекса Российской Федерации [Текст] / С. Г. Келина // Уголовное право: новые идеи. — М. : ИГП РАН, 1994. — С. 50–60.
8. Павлов, В. Г. Субъект преступления [Текст] / В. Г. Павлов. — С.-Пб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 318 с.
9. Бурдін, В. М. Формально-логічні засади дослідження проблем осудності та неосудності / В. М. Бурдін // Форум права. — 2011. — № 3. — С. 93–99 [Електронний ресурс] Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — URL : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11bvmtotn.pdf>.
10. Устименко, В. В. Специальный субъект преступления [Текст] / В. В. Устименко. — Х. : Выща школа, 1989. — 104 с.
11. Рішення Волочеського районного суду Хмельницької області від 29.01.2010 р. Справа № 1–13/2010 [Електронний ресурс] Єдиний державний реєстр судових рішень. — URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/7674386>.
12. Кримінальне право України: Особлива частина [Текст] : [підруч.] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. — Х. : Право, 2010. — 608 с.
13. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ [Текст] : [навч. посіб.] / В. В. Коваленко, О. М. Джужа, А. В. Савченко, В. В. Кузнецов та ін. ; [за ред. В. В. Коваленка, О. М. Джужа, А. В. Савченка]. — К. : Атіка, 2011. — 648 с.
14. Терещенко, А. І. Кримінально-правова характеристика самовільного зайняття земельної ділянки [Текст] / А. І. Терещенко, В. А. Бублейник // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2008. — № 2 (38). — С. 221–232.

15. Дудоров, О. О. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво [Текст] : [монограф.] / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. — 400 с.
16. Рішення Радивилівського районного суду Рівненської області від 02.06.2010 р. Справа № 1-14/10 [Електронний ресурс] Єдиний державний реєстр судових рішень. — URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/9707249>.
17. Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 08.10.2004 р. № 15 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-04>.
18. Щодо віднесення підприємців — фізичних осіб до категорії посадових (службових) осіб : лист Управління юридичного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України від 15.04.2011 р. № 12/1-929 [Електронний ресурс] Мега-НАУ. — URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.43741.0>.
19. Щодо віднесення громадян-підприємців до посадових осіб : лист Державного комітету України по земельних ресурсах і Державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель від 01.09.2004 р. № 6-8-768/410 [Електронний ресурс] Мега-НАУ. — URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.10523.0>.
20. Щодо надання офіційних роз'яснень законодавства : лист Міністерства юстиції України від 03.11.2006 р. № 22-48-548 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0548323-06>.
21. Рішення Скадовського районного суду Херсонської області від 13.10.2010 р. Справа № 1-268/10 [Електронний ресурс] Єдиний державний реєстр судових рішень. — URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/11616618>.
22. Слущька, Т. І. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у сфері службової діяльності [Текст] : [навч. посіб.] / Т. І. Слущька. — К. : КНТ, 2007. — 168 с.
23. Колодяжний, В. А. Вопросы квалификации принуждения должностным лицом к антиконкурентным согласованным действиям [Текст] / В. А. Колодяжний // Проблемы запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності : матер. наук.-практ. семінару (Харків, 9 листопада 2004 р.) / [редкол. : В. В. Стапис та ін.]. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — С. 76-81.
24. Дудоров, О. О. Злочини у сфері підприємництва [Текст] : [навч. посіб.] / О. О. Дудоров, М. І. Мельник, М. І. Хавронюк ; [за ред. М. І. Хавронюка]. — К. : Атіка, 2001. — 608 с.
25. Андрушко, П. П. Зловживання владою або службовим становищем: кримінально-правова характеристика (ст. 364 Кримінального кодексу України) [Текст] / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська // Законодавство України: науково-практичні коментарі. — 2005. — № 2. — С. 16-42.
26. Максимович, Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України [Текст] : [монограф.] / Р. Л. Максимович. — Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. — 304 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 6 від 28 грудня 2012 року)*

Надійшла до редакції 27.12.2012

Захарчук В. Н. Суб'єкт самовільного заняття земельного участка сільськогосподарського призначення

Исследуются признаки субъекта самовольного занятия земельного участка. Анализируются нормы действующего законодательства, которые предусматривают особенности уголовной ответственности должностного лица за самовольное занятие земельного участка сільськогосподарського призначення.

Ключевые слова: *самовольное занятие, земельный участок, должностное лицо, физическое лицо-предприниматель.*

Zakharchuk, V. N. The Subject of Unauthorized Occupation of Land for Agricultural Purposes

The article deals with signs of the subject of unauthorized occupation of land. The norms of existing legislation, which include features of criminal responsibility of the official person of unauthorized occupation of land for agricultural purposes, are analyzed.

Keywords: *unauthorized occupation, a piece of land, official person, individual entrepreneur.*

